

*Daivis Petraitis**

*Krašto apsaugos ministerija***

Priešraketinė gynyba – kam skirta ir kaip suprantama

Šioje studijoje pristatoma priešraketinės gynybos sistemos atsiradimo istorija, šios sistemos pradininkės JAV sukurta sistemos organizavimo koncepcija ir aptariami pagrindinių trijų skirtingų dabar daugiau ar mažiau realiai funkcionuojančių priešraketinės gynybos sistemų panašumai ir skirtumai. Taip pat trumpai aptariama, kaip priešraketinės gynybos sistemos gali tiesiogiai ir netiesiogiai daryti įtaką ne tik karinės veiklos, bet ir tarptautinių santykių ar gynybos politikos sritims. Taip pat aptariami du dabar akivaizdžiausi nekariniai priešraketinės gynybos vaidmenys: jos potencialas pakeisti branduolinius ginklus, daryti įtaką branduolinio atgrasymo politikai ir jos, kaip propagandos instrumento ar argumento ir preteksto savo tikslams pateisinti, vaidmuo. Studijos pabaigoje, remiantis joje įvardintais, priešraketinės gynybos kūrimo ir panaudojimo ypatumais, taip pat skirtingais JAV ir Rusijos priešraketinės gynybos organizavimo principais, įvertinama Rusijos siūlomos vienos bendros priešraketinės gynybos sistemos kūrimo galimybė.

Įvadas

Po Antrojo pasaulinio karo prasidėjęs, šaltojo karo metais apogėjų pasiekęs branduolinis ginklavimasis ir pagrindinių šio ginklo nešančiųjų raketų skaičiaus didinimas privertė tuometinę SSRS ir JAV galvoti apie gynybos nuo balistinių raketų organizavimą. Nors sistemos, nukreiptos prieš balistines raketas, pradėtos kurti dar 5–6-ajame praėjusio šimtmečio dešimtmečiuose, tačiau technologijų, leidžiančių pagaminti ginklus, kurie tikrai numuštų raketą, nebuvo. Technologijoms išrasti, joms plėtoti ir jomis paremtoms naujoms ginklų sistemoms kurti reikėjo didžiulių lėšų, o pasiekimai oponentui patobulinamus savo balistines raketas labai greitai sumenkdamo ir virsdavo beveik beverčiais. Taigi, nors JAV bandė šias technologijas plėtoti, jos pasiekimai tobulinant priešraketinės gynybos (toliau – PRG) sistemų efektyvumą buvo lengvai

* *Ats. mjr. Daivis Petraitis* – Krašto apsaugos ministerija, Tarptautinių ryšių ir operacijų departamento direktoriaus pavaduotojas. Adresas korespondencijai: Totorių g. 25/3, 01121 Vilnius. Tel. (8 5) 278 5237, el. p. petraitisd@yahoo.com

** Šiame straipsnyje pateikti vertinimai ir mintys yra be išimčių tik autoriaus ir niekada negali būti vertinamos kaip Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos ir jos padalinių oficiali pozicija.

atsveriami SSRS vykdomais žymiai mažiau kainuojančiais balistinių raketų patobulinimais. Iš pastarųjų ypač verta paminėti atsiradusią galimybę talpinti keletą branduolinių užtaisų vienoje raketoje. Po šio išradimo JAV priešraketinės gynybos sistemos turėjo naikinti kiekvieną iš rusiškos balistinės raketos pasklidusį branduolinį užtaisą, todėl vienai balistinei raketai likviduoti reikėjo jau dešimties ir daugiau priešraketinių raketų. Vėliau į balistines raketas su branduoliniais užtaisais pradėti talpinti netikri jų imitatoriai. Tokios balistinės raketos paskleisdavo apie dešimt branduolinių užtaisų ir kelias dešimtis jų imitatorių. Dėl to naikinti balistines raketas darėsi vis sunkiau, o patikimai apsisaugoti nuo jų reikėjo vis daugiau priešraketinių raketų. SSRS vadovai galvos dėl gynybos išvis nesuko ir skubėjo vytis JAV gamindami vis daugiau balistinių raketų.

Praėjusio amžiaus šeštojo dešimtmečio pabaigoje Vakarai susitaikė su mintimi, kad pats geriausias taikos garantas yra laikymasis abipusio susinaikinimo baimės politikos, kuri JAV buvo įvardyta kaip „pamišusi“ (MAD) politika¹. JAV pasiūlė SSRS pasirašyti priešraketinės gynybos sistemų neplėtojimo sutartį. Nors iš pradžių siūlymas buvo atmestas, tačiau vėliau, šalims pasirašius pirmąją strateginės ginkluotės apribojimo sutartį (ang. *Strategic Arms Limitation Treaty*, SALT), SSRS siūlymą priėmė. 1972 m. šalys greitai susitarė ir pasirašė priešraketinės gynybos draudimo sutartį (ang. *Anti Ballistic Missile Treaty*, ABM). Ji apribojo priešraketinės gynybos sistemų plėtojimą, tačiau leido kiekvienai iš šalių turėti nedideles priešraketinės gynybos pajėgas. Iš pradžių sutartis suteikė teisę ginti kiekvienai šaliai dvi vietas – sostinę ir strateginių raketų bazę. Vėliau, abiem pusėms praradus susidomėjimą priešraketine gynyba, bendru susitarimu ginamų vietų skaičius buvo sumažintas iki vienos. JAV priėmė sprendimą organizuoti balistinių raketų šachtų gynybą kartu su Kanada ir sukūrė Šiaurės Amerikos oro erdvės gynybos sistemą (ang. *North American Air Defence System*, NORAD). Gynybai pasirinktos mažo nuotolio konvencinių raketų sistemos. SSRS nutarė ginti savo politinę vadovybę ir dėl to sukūrė Maskvos ir jos apylinkių gynybos nuo balistinių raketų rajoną, kurį numatė ginti A-35 tipo priešraketinės gynybos sistema. Vienas iš jos variantų (A-350) buvo ginkluotas branduoliniu užtaisų, galėjusiu snaikinti oponento balistines raketas 350 km atstumu nuo Maskvos². Vėliau sistema buvo modernizuota (A-35M), o apie 1995 m. pakeista į A-135 sistemą.

¹ MAD (ang. *Mutually assured destruction*) politika – liet. garantuoto abipusio susinaikinimo politika, o šio termino santrumpa „MAD“ reiškia „pamišęs“.

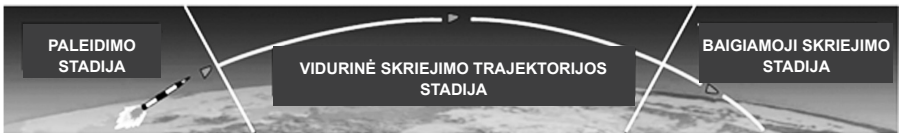
² Sean O'Connor, BA, MS (AMU), „Russian/Soviet Anti-Ballistic Missile Systems“, Technical Report APA-TR-2009-1203, December 2009.

ABM sutartis gyvavo 30 metų. Ji tenkino abi puses. Tiesa JAV ir toliau skyrė lėšų ribotai vystyti priešraketinės gynybos programoms. Viena iš garsesnių tokių programų buvo prezidento R. Reigano laikų Strateginės gynybos iniciatyva (ang. *Strategic Defense initiative*, SDI), kuri JAV administracijos požiūriu neprieštaravo ABM sutarčiai, nors iš esmės tai buvo bandymas sukurti sistemą balistinėms raketoms naikinti. Tikras proveržis įvyko tik po SSRS griūties, kai masinės SSRS balistinių raketų salvės tikimybė praktiškai išnyko, tačiau ėmė daugėti balistines raketas turinčių šalių ir atsirado pavienių balistinių raketų panaudojimo prieš JAV grėsmė. Neatmetama galimybė, kad paskutiniu argumentu, paskatinusiu JAV nutraukti ABM sutartį ir imti plėtoti priešraketinės gynybos pajėgumus, galėjo būti pakitęs Rusijos požiūris į karinį konfliktą. Turėdama tik dalį buvusios SSRS karinių pajėgų, kurios jos manymu negarantavo šalies saugumo, Rusija 2000 m. patvirtino naują Rusijos karinę doktriną. Ji gerokai pakeitė branduolinio ginklo panaudojimo galimybes. Dar 1999 m. vykusių strateginių mokymų „Zapad 99“ metu, o vėliau ir kitų strateginių mokymų baigiamosiose fazėse, Rusijos kariškiai imituodavo riboto masto branduolinę ataką, paprastai vykdomą mažo nuotolio balistinėmis raketomis, ir po jos stabdydavo karinius veiksmus. Toks „branduolinis šantažas“ tapo Rusijos taktika pagal konvencijas leidžiamų pajėgų veiksmams sustabdyti ir pradėti derybas. Riboto masto branduolinė ataka turėjo demonstruoti tvirtą nusistatymą nebijoti branduolinio ginklo panaudojimo ir parodyti oponentui, kad jam toliau tęsiant karinius veiksmus pagal konvencijas leidžiamomis pajėgomis bus panaudota visa branduolinė galia. Todėl 2001 m. pabaigoje JAV prezidentas V. Bušas informavo Rusiją apie JAV ketinimus nutraukti ABM sutartį ir praėjus sutartyje numatytam šešių mėnesių laikotarpiui ją vienašališkai nutraukė. Taip prasidėjo šiais laikais kasdien aptariamoms priešraketinės gynybos sistemos kūrimas.

1. Priešraketinės gynybos, kaip strateginės karinės gynybos sistemos, samprata

Kadangi iki tol strateginės priešraketinės gynybos sistemos kaip atskiros sistemos nebuvo, galima teigti, kad jos principus ir sąvoką suformavo JAV. 2002 m. sausio mėn. JAV gynybos departamento sekretorius paskelbė memorandumą dėl priešraketinės gynybos programos vystymo. Jame sakoma, kad pagrindiniai JAV priešraketinės gynybos sistemos tikslai yra užtikrinti JAV teritorijos, jos pajėgų ir sąjungininkių gynybą nuo balistinių raketų atakų ir

efektyviai kovoti su visų tipų balistinėmis raketomis visose raketos skriejimo stadijose³. Nuoroda į visus raketų tipus reiškė, kad priešraketinės gynybos sistema turi ginti nuo visų nuotolių, t. y. mažo, vidutinio ir didelio (tarpžemyninių) nuotolio balistinių raketų. Tuometės sistemos leido naikinti visų nuotolių balistines raketas tik baigiamojoje skriejimo stadijoje. Tai reiškia, kad kiekviena iš jų gynė sąlyginai mažą, tik kelių dešimčių kvadratinį kilometrų ar truputį didesnę, teritoriją. Visos JAV teritorijos, jos sąjungininkų ir pajėgų, dislokuotų visame pasaulyje, efektyviai gynybai užtikrinti būtų prirėkę dislokuoti labai didelį tokių gynybinių sistemų skaičių. Memorandumo teiginys, kad sistema privalo efektyviai kovoti su balistinėmis raketomis visose jų skriejimo stadijose, reiškė, kad reikės plėtoti naujas technologijas ir remiantis jomis kurti daug naujų, specializuotų sistemų, leisiančių naikinti balistines raketas ne tik baigiamojoje, bet ir kitose (paleidimo ar vidurinėje) stadijose (žr. 1 pav.).

1 pav. Balistinės raketos skriejimo trajektorija

Tokių sistemų sukūrimas ir dislokavimas leidžia mažinti priešraketinės gynybos sistemų skaičiaus problemą. Kuo ankstesnėje balistinės raketos skriejimo stadijoje (t. y. kuo toliau nuo numatomo taikinio) sistema gali sunaikinti oponento raketą, tuo didesnę teritoriją ji gina. Turint sistemą, gebančią sunaikinti balistinę raketą vidurinėje jos skriejimo stadijoje (t. y. kol kovinės galvutės ir jų imitatoriai dar nepaskleisti) reiškia, kad kelios tokios sistemos gali pakeisti dešimtis sistemų, kurių prirėktų naikinti dešimtis kovinių galvučių ir jų imitatorių, paskleistų baigiamojoje raketos skriejimo stadijoje.

Dar vienas strateginės priešraketinės gynybos sistemą apibrėžiantis memorandumo reikalavimas nurodo, kad sistema privalo būti vientisa ir integruota. Praktiškai tai reiškia, kad reikės sukurti vientisą, skirtingų priešraketinės gynybos sistemos elementų tokių, kaip jutikliai ir ginklai, valdymo sistemą. Į šią sistemą vėliau bus galima integruoti visus naujus sukurtus elementus ir papildomas, jau turimas, sistemas.

Ir galiausiai memorandumas įpareigojo JAV kurti priešraketinės gynybos sistemą pagal planuojamus pajėgumus. Tai reiškia, kad sistema nebuvo nutaikyta nė į vienos šalies balistines raketas. Ji turėjo gebėti sėkmingai su-

³ US, DoD memorandum "Missile defence program directions", 2 JANUARY 2002.

naikinti bet kokio tipo, bet kokios sistemos, bet kokio nuotolio ir iš bet kur paleistas balistines raketas.

1.1. JAV strateginės priešraketinės gynybos sistema

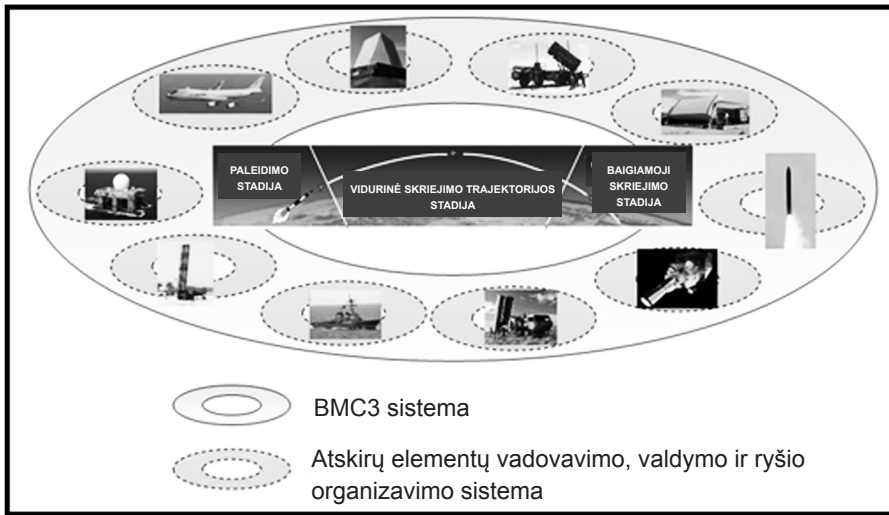
Gynybos sekretoriaus memorandume ne tik apibrėžiama, kokia turi būti JAV nacionalinės strateginės priešraketinės gynybos sistema, bet ir nurodoma įsteigti instituciją, atsakingą už tokios sistemos kūrimą. Tokia institucija tapo JAV Priešraketinės gynybos agentūra (ang. *Missile Defence Agency*, MDA). Verta paminėti, kad JAV Gynybos departamentas rašė šį memorandumą įgyvendindamas JAV Kongreso dar 1999 m. patvirtintą dokumentą – Nacionalinės priešraketinės gynybos aktą (ang. *National Missile Defence Act of 1999*). Pastarasis nurodė, kad JAV privalo plėtoti naujas technologijas ir jomis remdamosi sukurti nacionalinės priešraketinės gynybos sistemą, pajėgią atremti nesankcionuotas, atsitiktines ar tikslines, nukreiptas į konkretų taikinį, balistinių raketų atakas⁴. Aukščiausios vykdomosios politinės vadovybės – JAV prezidento – pritarimas gynybos departamento memorandumo siūlymams buvo išdėstytas 2002 gruodžio 16 d. JAV prezidento Nacionalinio saugumo direktyvoje NSPD-23. Joje buvo skelbiama, kad šalis privalo turėti PRG pajėgumus, atitinkančius Kongreso patvirtinto Nacionalinės priešraketinės gynybos akto keliamus reikalavimus. Prezidento direktyva patikslino, kad programos pabaigos laikas nenumatomas – ji bus nuolat plėtojama ir tobulinama.

Kalbant apie JAV priešraketinės gynybos sistemą, svarbu žinoti ir tai, kad pagrindiniu sistemos ginklų veikimo principu pasirinktas balistinės raketos naikinimo tiesioginiu pataikymu į ją (ang. *a direct hit*) metodas. Balistinės raketos skriejimo greitis matuojamas kilometrais per sekundę. Priešraketinių raketų greitis irgi ne ką mažesnis, todėl, vaizdžiai kalbant, šis principas reikalauja kulka pataikyti į kulką. Tokiam rezultatui pasiekti reikia labai modernių technologijų balistinių raketų aptikimo, atpažinimo, sekimo, informacijos perdavimo, apdorojimo, priešraketinių raketų valdymo ir kitose srityse. Visa tai reikėjo ne tik sukurti, bet ir įdiegti naujose ginklų sistemose. Tačiau tiesiogiai pataikius balistinę raketa sunaikinama efektyviau. Kai dideliu greičiu skriejanti priešraketinė raketa pataiko į ne ką mažesniu greičiu atlekiančią balistinę raketą, kinetinė energija per kelias šimtąsias sekundės dalis virsta šilumine ir abi raketos beveik išgaruoja. JAV MDA atlikti bandymai rodo, kad tokių numušimų metu gali išgaruoti 80 ir daugiau procentų abiejų raketų masės,

⁴ The 106th US Congress, “National Missile Defence Act of 1999”, 1 JANUARY 1999.

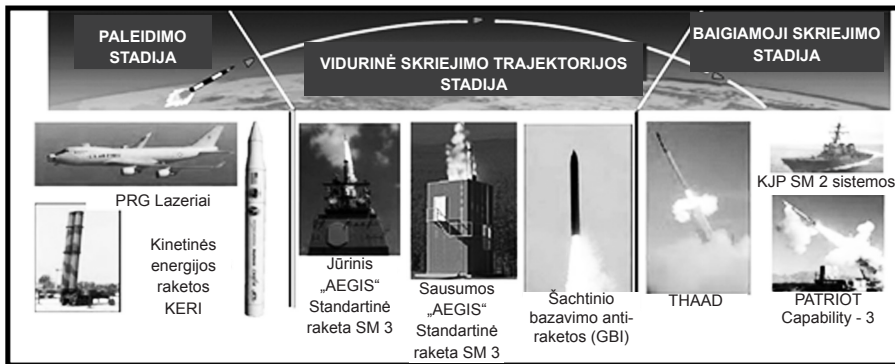
taigi beveik nebelieka jokių perėmimo pasekmių, t. y. krentančių ant žemės raketų likučių. Beveik akimirksniu sudegdama balistinė raketa sunaikina ir patį užtaisą. Taigi, nepriklausomai nuo užtaiso tipo, branduolinės, cheminės ar biologinės taršos pavojus yra minimalus. O ir pačios priešraketinės raketos yra saugesnės, nes jose nėra jokių sprogmenų. Vietoj jų paprastai naudojamas tvirto metalo lydinio gabalas – kovinė galvutė. Verta paminėti, kad kitos šalys yra linkusios pagrindiniu savo ginklų veikimo principu pasirinkti balistinės raketos naikinimą ne tiesiogiai pataikydamos į ją, bet susprogdindamos priešraketinę raketą šalia jos (ang. *a proximity detonation*). Šiuo atveju nebūtina tiksliai pataikyti į taikinį, užtenka apytiksliai nusitaikyti. Sprogdama šalia balistinės raketos, priešraketinė raketa paskleidžia daugybę šrapnelių, kurie suplėšo balistinę raketą į gabalus. Tokiai sistemai sukurti užtenka paprastesnių technologijų. Sistemos trūkumas yra tas, kad po balistinės raketos sunaikinimo lieka daug nuolaužų (branduolinio, cheminio ar biologinio užtaiso dalių), kurios krenta į žemę. Be to, šios raketos yra pripildytos sprogmenų, todėl gali detonuoti ir yra ne tokios saugios.

Atsižvelgdama į visus aukščiau išdėstytus reikalavimus ir nutarimus, MDA pasiūlė sukurti integruotą priešraketinę gynybos sistemą, susidedančią iš atskirų, specializuotų ginklų ir sensorių, sujungtų į bendrą valdymo sistemą, apimančią vadovavimo, kontrolės, ryšio tarp jos elementų ir priešraketinių raketų valdymo sistemas (ang. *Battlefield management, command, control, communication, BMC3*). Kiekvienas jutiklis ar ginklas turėtų savo veikimą užtikrinančias sistemas ir būtų skirtas konkrečiai užduočiai (balistinių raketų paleidimui fiksuoti, skrydžiui stebėti, priešraketinėms raketoms valdyti ir naikinti atskirose balistinių raketų skrydžio trajektorijos stadijose ir t. t.) vykdyti. Tokia sistema buvo pavadinta sistemų sistemos (ang. *System of Systems*) vardu. 2 paveiksle pateikiama, kaip tokia priešraketinės gynybos sistema atrodo.

2 pav. JAV priešraketinės gynybos sistemos organizavimas

Dar vienas siūlomos PRG sistemos ypatumų yra, kaip jau buvo minėta, kiekvienas elementas būtų daugiau ar mažiau nukreiptas į balistinę raketą konkrečioje jos skriejimo trajektorijos stadijoje. Jei jautiklių panaudojimo ribos būtų pakankamai plačios, tai PRG ginklai būtų pakankamai specializuoti konkrečiai balistinės raketos skriejimo trajektorijos stadijai (žr. 3 pav.).

3 pav. Principinė PRG ginklų panaudojimo schema

Nacionalinei priešraketinės gynybos sistemai sukurti buvo patvirtintas finansavimas, kuris nuolat didėjo, o 2008 m. pasiekė 8,8 mlrd. USD, 2009 m. – 9,4 mlrd. USD, 2010 m. – 9,5 mlrd. USD, 2011 m. – 10,3 mlrd. USD, 2012 – 10,4 mlrd. USD. Nepaisant priimtų sprendimų ateinančiais metais mažinti bendrą JAV gynybos biudžetą, priešraketinės gynybos biudžetas mažėjo nežymiai. 2013 m. planuojama PRG programoms skirti 9,7 mlrd. USD.

Esant pakankamam finansavimui greitai pasirodė ir pirmieji realūs rezultatai – 2004 m. deklaruoti pirmieji operaciniai sistemos pajėgumai (ang. *Initial operational capability*, IOC). Iš pradžių JAV teritorijos priešraketinės gynybos pagrindams sukurti JAV atnaujino keturis antžeminius radarus, skirtus fiksuoti balistinių raketų paleidimus, sekti jų skrydžius, ir dislokavo vienos iš antžeminių ginklų sistemų – šachtinio bazavimo priešraketines raketas (ang. *Ground based interceptors*, GBI) – pajėgumus Aliaskoje ir Kalifornijoje. Papildomai priešraketinės gynybos užduotims buvo pritaikytos jau turimos, priešlėktuvinės gynybos sistemos PATRIOT (sausumoje) ir AEGIS (jūroje).

Vėliau pradėta galvoti, kaip apsaugoti JAV sąjungininkus ir jų pajėgas. Su sąjungininkais buvo pasirašytos atitinkamos sutartys dėl bendros priešraketinės gynybos kūrimo t. y. sąjungininkų įtraukimo į JAV nacionalinę priešraketinę gynybos sistemą. JAV pasirašė tokius susitarimus su daugeliu Europos (Jungtinė karalystė, Danija, Olandija, vėliau Lenkija, Čekija, Rumunija, Italija, Ispanija ir t. t.), Azijos (Japonija, Pietų Korėja, Australija, Naujoji Zelandija ir t. t.) ir Vidurio rytų (Izraelis) valstybių. Kiekviena valstybė galėjo prisidėti prie JAV sistemos savais ginklais, moksliniais tyrimais ar pasiūlydama savo teritoriją JAV sistemoms dislokuoti. Šių šalių mokslininkai gavo galimybę prisijungti prie JAV kolegų, plėtojančių technologijas, skirtas konkrečioms jutiklių ar ginklų sistemoms kurti.

Apie 2006–2007 m. JAV PRG sistema pradėjo plėstis už JAV ribų. JAV nacionalinės priešraketinės gynybos programos plėtojimo metu buvo toliau modernizuojami išankstinio perspėjimo radarai Europoje ir Grenlandijoje, dislokuojamos papildomos jūrinių radarų ir ginklų sistemos Azijoje. Japonijos ir Pietų Korėjos teritorijoms ir ten esančioms JAV pajėgoms apsaugoti, JAV ten dislokavo naujus sukurtus perdislokuojamus radarus: jūrinį X-bangų ir sausumos ANTPY-2. Jūrinis plaukiojantis radaras dislokuotas prie Aliaskos, o sausumos – Japonijoje. Europoje (Čekijoje ir Lenkijoje) planuojama įrengti radarus ir priešraketines raketas.

Tuo metu pasiektas progresas tobulinant jūrines AEGIS sistemas ir kuriant SM-3 tipo raketas, galinčias perimti balistines raketas. Jomis ginkluoti AEGIS laivai buvo įtraukti į sistemą. Sausumoje priešraketinės gynybos sistema toliau buvo pildoma PATRIOT. Šalia jų sėkmingai plėtojama naujos, karo teatro teritorijos aukštybinės gynybos sistemos (ang. Theater High Altitude Area Defense, THAAD) programa, leisianti sukurti naujo tipo (THAAD) ginklo sistemas. Atskirai toliau buvo plėtojamose kosminių palydovų panaudojimo priešraketinės gynybos tikslais, lazerių, įmontuotų BOING orlaiviuose, kinetinės energijos raketų (ang. kinetic energy rocket, KER), šachtinio bazavi-

mo priešraketinių raketų tobulinimo ir kitos programos. Vienos jų vystomos sėkmingai, kitos ne taip. Vienu sėkmingos programos pavyzdžių galima laikyti AEGIS SM-3 programą. Pasiekimai leido sukurti ne tik jūrinių, bet ir antžeminių SM-3 raketų sistemas, kurios, nors ir nevisiškai, tačiau galėjo konkuruoti su šachtinio bazavimo priešraketinėmis raketomis.

2008 m. pasikeitus JAV prezidentui, buvo priimtas sprendimas paspartinti nacionalinės priešraketinės gynybos sistemos plėtrą. 2009 m. pradžioje inicijuotas nacionalinės priešraketinės gynybos programos peržiūros procesas. Peržiūrai įpusėjus, 2009 rudenį, JAV paskelbė apie PRG programos Europoje koregavimo planus ir sprendimą pereiti prie vadinamojo pakopinio sistemos kūrimo modelio (ang. *European Phase Adopted Approach*, EPAA). Vėliau, 2010 m., NATO Lisabonos viršūnių susitikime, priėmus sprendimą kurti NATO PRG sistemą, JAV patikslino, kad visos EPAA sistemos taps JAV indėliu į NATO PRG. EPAA numatė, kad JAV PRG sistemos Europoje plėtra bus vykdoma keturiais etapais. Kiekvieno iš jų metu bus dislokuojamos atitinkamos PRG pajėgos. Peržiūra buvo baigta 2010 m. JAV Gynybos departamentui paskelbus JAV PRG programos peržiūros dokumentą (ang. *Balistic missile defense review report*).

Naujojoje programoje deklaruoti tie patys tikslai, tačiau pakoreguoti atsižvelgiant į poreikį turėti realiai veikiančią, patikimą sistemą greičiau. Ir toliau akcentuojant būtinybę užtikrinti JAV teritorijos, sąjungininkų ir dislokuotų pajėgų apsaugą nuo riboto skaičiaus visų tipų balistinių raketų, naujoji programa numatė, kad nauji sistemos elementai būtų diegiami tik po to, kai jų veikimas bus patikrintas realiomis sąlygomis. Iki tol buvo manoma, kad atskiri PRG elementai į sistemą gali būti diegiami ir iki galo nepatikrinti (pvz., Lenkijoje numatytos šachtinio bazavimo dviejų pakopų priešraketinės raketos).

Kiti pakeitimai buvo skirti tam, kad naujieji elementai būtų įperkami iš karto, o pati sistema taptų lankstesnė. Iki tol didesnę senosios JAV PRG sistemos dalį sudarė stacionarios sistemos: jutikliai ir ginklai. Peržiūros dokumente teigiama, kad prioritetinėmis bus laikomos mobiliosios sistemos.

Galima manyti, kad šis dokumentas tapo JAV atvirumo PRG klausimais įrodymu. Pirmiausia, jame aiškiai pasakyta, ką JAV planuoja daryti plėtodama nacionalinę PRG tiek JAV, tiek ir už jos ribų. Jame teigiama, kad JAV teritorijoje numatoma ir toliau išlaikyti jau sukurtą stacionarų PRG elementą – GBI tipo priešraketines raketas; įsigyti SM3 tipo raketų sistemas AEGIS laivuose; paspartinti SM3 tipo antžeminių sistemų kūrimą ir toliau tobulinti SM3 kuriant jų SM3 IA, IB, IIA ir IIB versijas. Taip pat JAV pranešė apie ketinimus padidinti asignavimus jutiklių ir ginklų, skirtų naikinti balistinėms raketoms

kitose jų skriejimo stadijose, kūrimą ir diegimą, įsigyti daugybę papildomų sistemos elementų (jutiklių, ginklų) ir tęsti GBI tipo priešraketinių raketų modifikavimą. Kalbant apie už JAV teritorijos (Europoje ir Azijoje) esančias PRG sistemas, pažymėta, kad bus didinamas dabar turimų PRG sistemos elementų: PATRIOT PAC3, THAAD, jūrinio bazavimo SM3 IA, radarų AN/TPY-2 įsigijimas ir dislokavimas. Sėkmingai užbaigus THAAD sistemos kūrimą pirmoji tokių priešraketinių raketų baterija jau perduota JAV Sausumos pajėgoms⁵. Netrukus šios sistemos bus pradėtos tiekti ir PRG užduotims vykdyti

Antra, programoje įvardinamas JAV noras įtraukti į JAV PRG programą daugiau šalių dvišaliais ar daugiašaliais pagrindais. Kaip jau buvo minėta, dokumentu paskelbtas gana detalus JAV PRG sistemos plėtros Europoje planas. Pagal jį numatyta, kad regioninės PRG pajėgos Europoje bus plėtojamos palaipsniui. Numatomi keturi EPAA kūrimo etapai. Pirmajame (iki 2011 m.) etape numatomas jau esamų jūrinių PRG sistemų (AEGIS) ir priešakinio radaro AN/TPY-2 dislokavimas. Prioritetas bus skiriamas Pietų Europai, o sistemos nukreiptos į gynybą nuo mažo ir vidutinio nuotolio raketų. Antrajame (iki 2015 m.) etape numatoma jau turimų jūrinių PRG komponentų papildymą antžeminėmis SM3 sistemomis Pietų Europoje ir jūrinių PRG komponentų ir papildomų jutiklių (radarų) dislokavimu išplečiant priešraketinės gynybos gebą didesnėje Europos dalyje. Trečiajame (iki 2018 m.) etape numatoma papildomų antžeminių SM3 sistemų dislokavimą Šiaurės Europoje ir visų SM3 sistemų perginklavimu naujesnėmis SM3 versijomis (SM3 IIA), leisiančiomis gintis nuo vidutinio ir ilgo nuotolio raketų. Ketvirtajame (iki 2020 m.) etape bus skirtas kokybiniam turimų sistemų pagerinimui (naujos (SM3 IIB), leisiančių gintis nuo visų nuotolių, taip pat ir tarpžemyninių raketų.

1.2. NATO strateginės priešraketinės gynybos sistema

Europai JAV PRG programoje buvo ir yra skiriamas labai didelis dėmesys. Pradėjusi šios programos įgyvendinimą, JAV ėmė stengtis šią idėją perkelti ir į NATO. Jau 2001 m. NATO svarsto apie taktinės, karo teatro teritorijos PRG sistemos sukūrimo Aljanse galimybes⁶. Po 2002 m. viršūnių susitikimo Prahose NATO inicijavo atskiros priešraketinės gynybos sistemos sukūrimo studiją⁷, o 2005 m. pradėjo vykdyti Aktyviają vidutinio ir trumpo nuotolio balistinių

⁵“US fields first THAAD battery”, Jane’s Defence weekly, 14 MARCH 2012.

⁶S. A. Hildreth, Carl Ek, „Missile Defense and NATO’s Lisbon Summit“, Congressional Research Service, 11 JANUARY 2011.

⁷Missile Defence Fact Sheet, NATO, JUNE 2011.

raketų gynybos (ang. Active Layered Theater Ballistic Missile Defense – toliau ALTBMD) programą. Principinė jos organizavimo schema buvo analogiška JAV, t. y. NATO sukuria BMC3 sistemą, o atskiros NATO valstybės skiria nacionalines sistemas (ginklus, jutiklius), kurie integruojami į bendrą karo teatro teritorijos PRG sistemą, užtikrinančią pajėgų apsaugą nuo trumpo ir vidutinio nuotolio balistinių raketų. 2005 m. NATO inicijavo PRG sistemos, skirtos ginti visą NATO teritoriją nuo balistinių raketų, sukūrimo galimybių studiją. Pastarosios rezultatai, rodantys, kad NATO gali sukurti savo gynybos nuo balistinių raketų sistemą, buvo pateikti Rygoje 2006 m.⁸

Karštos diskusijos apie tokios sistemos sukūrimą tęsėsi keletą metų ir tik 2010 m. Lisabonos viršūnių susitikime buvo priimtas politinis sprendimas. Viršūnių susitikimo deklaracijoje⁹ NATO įsipareigojo kurti PRG sistemą, kuri turėtų apginti visą NATO teritoriją, gyventojus ir pajėgas nuo balistinių raketų. Nutarta, kad naujoji sistema bus kuriama jau baigiamos kurti ALTBMD sistemos pagrindu ir išplečiama visoje NATO teritorijoje. Ši sistema bus bendras NATO „įrankis“. NATO taip pat sutarė pasiūlyti Rusijai bendradarbiauti PRG srityje. Taigi galima laikyti, kad šis sprendimas NATO PRG sistemai numatė tiek karinį, tiek politinį vaidmenį. Karinis NATO PRG sistemos vaidmuo pasireiškė gynybinės sistemos sukūrimu ir naudojimu. Politinis PRG vaidmuo bus dvejopas. Pirma, deklaracijoje nurodant, kad NATO PRG atspindės Aljanso vienybę tiek prisiimant riziką, tiek pasidalijant sistemos kūrimo našta, ši sistema tampa dar viena iš nedaugelio (pvz., branduolinis atgrasymas) Aljanso vieningumą ir transatlantinę ryšį užtikrinančių ir demonstruojančių priemonių. Antra, NATO PRG turi galimybę papildomai bendradarbiauti su kitomis regiono ir ne NATO šalimis, taip pat stiprinti saugumą regione. Nors viršūnių susitikime minima tik Rusija, tačiau bendradarbiavimas PRG srityje siūlomas visoms suinteresuotoms šalims.

Principinė būsimo NATO teritorinės PRG sistemos schema bus tokia kaip JAV. Tai sistemų sistema, kurioje NATO priklausys BMC3 tinklas, pajėgus inkorporuoti kiekvienos NATO narės pasiūlytus nacionalinius PRG elementus – ginklus ir jutiklius. Kaip jau buvo minėta, NATO priėmus šį sprendimą, JAV pasiūlė visus savo EPAA elementus, kaip nacionalinį šalies indėlį į NATO PRG sistemą. Kitos NATO šalys taip pat gali siūlyti turimą nacionalinę ginklų sistemą įtraukti į NATO PRG sistemą. Pajėgumų neturinčios šalys gali pasiūlyti savo teritoriją NATO PRG elementams dislokuoti. Visa tai sujungus į bendrą NATO

⁸ S. A. Hildreth, Carl Ek, „Missile Defense and NATO’s Lisbon Summit“, Congressional Research Service, 11 JANUARY 2011.

⁹ 36, 37, 38 Lisabonos deklaracijos punktai, „Lisbon Summit Declaration“, NATO, 20 NOVEMBER 2010

PRG sistemą, pastaroji turėtų būti pajėgi atlikti jai skirtas užduotis. Įvertinant tai, kad JAV indėlis sudarys labai žymią NATO PRG pajėgų dalį, jos terminai turės atitikti JAV EPAA terminus.

Kalbant apie NATO PRG kūrimo progresą, verta paminėti, kad jau 2010 m. pradžioje NATO sugebėjo sukurti pirmuosius ALTBMD sistemos (taigi ir PRG) operacinius pajėgumus, kurie buvo pavadinti „pirmuoju laikino pajėgumo laipteliu“ (ang. Interim capability Step 1). Jie leido NATO kariškiams pradėti planuoti gynybos organizavimo scenarijus. Iki metų pabaigos šie pajėgumai buvo dar daugiau išplėtoti pasiekiant vadinamąjį „antrąjį laikino pajėgumo laiptelį“ (ang. Interim capability Step 2)¹⁰. Darbai buvo tęsiami. 2011 m. pradžioje Udeime (Vokietija) esančiame NATO Jungtiniame oro operacijų centre (ang. Combined Air Operations Centre, CAOC) lankėsi Jungtinių Aljanso pajėgų Ramšteine vadas generolas M. A. Welshas III. Ten jam parodyta kaip ši sistema veikia¹¹. 2011 m. lapkričio mėn. atliktas pirmasis sistemos bandymas poligone. NATO PRG mokymų Kretos saloje „Greitoji strėlė“ (ang. Rapid arrow) metu Vokietijos PATRIOT sistema su JAV AEGIS ir Vokietijos fregata, keisdami duomenimis ir dirbdami bendrame BMC3 tinklo prototipe, numušė taikinį – balistinę raketą. Dėl šių ir kitų sėkmingų žingsnių Čikagos NATO viršūnių susitikime paskelbta apie NATO PRG sistemos laikino operacinio pajėgumo (ang. Interim operational capability, IOC) sukūrimą. Jeigu viskas vyks kaip planuota, pilnas PRG sistemos pajėgumas (ang. Final Operational capability – toliau FOC) žemame ir vidutiniame aukštyje turėtų būti pasiektas apie 2018 m¹².

Visgi nepaisant daugelio panašumų su JAV nacionaline PRG sistema, NATO PRG sistema turi skirtumų. Pirmiausia, ji turi pajėgti sujungti žymiai daugiau skirtingų nacionalinių sistemų, veikiančių skirtingais algoritmais ir naikinančių taikinius skirtingais metodais. Tai papildomas iššūkis tiek rengiant NATO analogo BMC3 sistemai programinį aprūpinimą, tiek užtikrinant pilnavertį duomenų perdavimą ir sistemos elementų valdymą. Antra, NATO PRG programoje žymiai didesnis dėmesys skiriamas balistinės raketos perėmimo ar sunaikinimo pasekmių civiliams klausimui. Tokio klausimo svarbą lemia tai, kad Europa, priešingai negu JAV, yra žymiai tankiau apgyvendinta. Be to, šiuo klausimu NATO valstybės turi skirtingus požiūrius. Vienos balistinių raketų perėmimo (ang. Consequences of engagement, COE) arba naikinimo (ang. Consequences of intercept, COI) pasekmių klausimą laiko la-

¹⁰ Missile Defence Fact Sheet, NATO, JUNE 2011.

¹¹ „Commander AC Ramstein visits CAOC Uedem“, “US Air Forces in Europe”, 31 JANUARY 2011.

¹² Missile Defence Fact Sheet, NATO, JUNE 2011.

bai svarbiu. Jos mano, kad kartu su kariškiais į NATO PRG sistemas turi būti įtraukiamos ir civilinės gynybos institucijos. Kitos valstybės tai laiko antraeilium dalyku, argumentuodamos, kad nenumuštos balistinės raketos gali sukelti dešimtis ar net šimtus kartų baisesnes pasekmes, todėl svarbiausia, kad sistema užtikrintų efektyvius kariškių veiksmus¹³. Vienaip ar kitaip jau dabar aišku, kad dar vienas NATO komitetas – Civilinis ekstremalių situacijų planavimo komitetas (ang. Civil Emergency planning Committee, CEPC) bus į įtrauktas į NATO PRG kūrimą. Trečia, COE/COI problema geriausiai demonstruoja, kad sprendimai dėl NATO PRG bus priimami žymiai sunkiau nei JAV. Jau šiandien į NATO PRG klausimų nagrinėjimą ir sprendimų derinimą įtraukti NATO Gynybos politikos planavimo komitetas (ang. Defence Policy planning committee, DPPC), NATO Nacionalinių ginkluotės direktorių konferencija (ang. Conference of National armaments directors, CNAD), NATO Karinis komitetas (ang. Military committee, MC), NATO ir Rusijos taryba (ang. NATO–Russia Council, NRC), kaip jau minėta, pradeda ištraukti CEPC. Tam tikrą, bent jau laikinai, sumaištį į PRG klausimų sprendimų parengimą ir derinimą įnešė ir šių metų viduryje atlikta NATO agentūrų reforma, dėl kurios NATO teks performuoti sprendimų rengimo ir priėmimo formatus.

1.3. Rusijos strateginės priešraketinės gynybos sistema

Kaip jau buvo minėta, Rusija priešraketinei gynybai visada skyrė mažesnę dėmesį. Laikydamosi principo, kad didelis kiekis tobulesnių balistinių raketų yra geriausias atgrasymas, Rusija plėtojė strateginės priešraketinės gynybos sistemą tik tam, kad apgintų, ABM sutarties leistą ginti vieną rajoną – Maskvą. Šalis pagrindiniu savo ginklų veikimo principu pasirinko apytikslį priešraketinės raketos nutaikymą susprogdinant ją šalia balistinės raketos. Strateginės priešraketinės gynybos A-350 raketos Maskvai apsaugoti netgi turėjo branduolinį užtaisą nuo kelių dešimčių kilotonų iki kelių megatonų galingumo¹⁴, taigi joms tikslo nereikėjo. Nors jų naudojimo laikas turėjo baigtis apie 2005 m., pasirodė pranešimų, kad Rusija planuoja modernizuoti raketas ir pratęsti jų naudojimo laiką¹⁵. Be šios sistemos, plėtojamose taktinio lygio sistemos (pvz., S300) buvo skirtos pajėgų ir objektų priešlėktuvinei gynybai ir turėjo tik ribotas gynybos nuo balistinių raketų pajėgas. Tačiau Amerikos mokslininkų federacijos spe-

¹³ B. Sweetman, “No Easy Answers To Missile Defense” *Aviation Week*, 7 DECEMBER 2009.

¹⁴ „Насколько боеспособна российская ПРО?“, „Правда“ 27 Января 2011.

¹⁵ „Войска ВКО могут расконсервировать ракетные шахты в Подмоскowie“, РИА Новости, 17 сентября 2012.

cialistai mano, kad S300 sistema turi galimybę nešti branduolinį užtaisą ir taip užtikrinti žymiai didesnės teritorijos gynybą. Jų vertinimu šiandien iki trečdaliao skirtingų S300 sistemų, jei yra poreikis, gali nešti branduolinius užtaisus¹⁶.

Kaip jau minėta, sistema S300 skirta priešlėktuvinei gynybai. Jos nebranduolinės priešraketinės raketos turi kelių dešimčių kilogramų šrapnelio užtaisą, kuris sprogdamas šalia orlaivio ar balistinės raketos skeveldromis ją pažeidžia. Iš pirmų S300 modifikacijų tik S300V buvo skirta pajėgų priešraketinei gynybai, S300P buvo skirta objektų priešlėktuvinei gynybai. Vėliau visose S300 modifikuotose versijose Rusija įdiegė ribotus priešraketinės gynybos pajėgumus. Jos tobulinamos ir toliau. Tačiau deklaruojama kaip būsimos Rusijos priešraketinės gynybos sistemos pagrindas S400 „Triumpf“ sistema yra tik eilinis sistemos S300 PMU modernizuotas variantas. Dar daugiau, nepaisant garsių pareiškimų, šiandien S400 sistemos vis dar ginkluotos senų S300 sistemų raketomis. Pastarąsias planuojama pakeisti naujomis tolimojo veikimo 40N6 tipo raketomis, kai bus baigti jų bandymai¹⁷. Kol to nėra, S400 sistema iš esmės išlieka ta pati S300, su labai ribotomis priešraketinės gynybos galimybėmis. Tačiau svarbiausia yra tai, kad tiek S400 tiek dar neegzistuojančioje S500 sistemoje, balistinės raketos naikimo principai nesikeičia, o pažanga pasiekama tobulinant raketą ir kitus sistemos elementus.

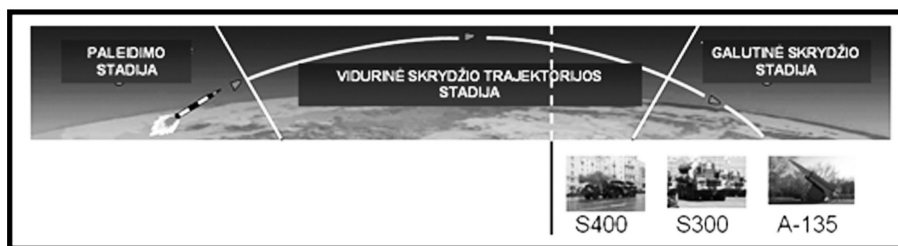
Verta pastebėti, kad šiandien S400 sistemų gamyba nėra organizuota taip, kad patenkintų dabar deklaruojamas Rusijos ambicijas. Tiesa, pastaruoju metu pasirodo pranešimai, kad Rusija iki 2015 metų pastatys naujas gamyklas, o šios ims gaminti S400 ir S500 sistemų kompleksus Rusijos oro-kosmoso gynybos pajėgoms¹⁸. Tačiau tai geriausiu atveju bus 2015 m., o šiandien PRG gynybos pagrindu ir toliau išlieka S300 ir nedidelis skaičius S400 sistemų, kurių panaudojimas PRG užduotims vykdyti yra labai ribotas.

Kitas rusiškos PRG sistemos ypatumas yra tas, kad planuojama tobulinti ne ginklo specializaciją, t. y. pritaikymą konkrečiai balistinės raketos skriejimo trajektorijos stadijai, bet universalios sistemos sukūrimą. Pavyzdžiui, S400 gali turėti trijų modelių raketas, skirtas taikiniams, esantiems skirtingais nuotoliais nuo jos, naikinti. Tikimasi, kad patobulinus turimas raketas ir padidinus jų veikimo nuotolį, ta pati sistema galės perdengti ir kitas balistinės raketos skriejimo stadijas (žr. 4 pav.).

¹⁶ H. M. Kristensen „Non-strategic nuclear weapons“, Federation of American Scientists, Special report No. 3, MAY 2012.

¹⁷ А. Никольский, „Ракеты изготовлены, ждем выхода в море“, „Ведомости“, 12 Мая 2012.

¹⁸ А. Гаравский, „На страже неба Отчизны“, „Красная звезда“, 19 Апреля 2012

4 pav. Principinė Rusijos PRG ginklų panaudojimo schema

Perspėti apie oponentų balistinių raketų paleidimus Rusija, kaip ir JAV, naudoja antžeminius ir kosmose dislokuojamus jutiklius. Tiesa, Rusijos kosminė sistema „Oko“, kuri yra skirta tokiam perspėjimui užtikrinti, pakankamai sena. Pirmasis palydovas buvo paleistas 1991 m. ir nuo to laiko reguliariai paleidžiami papildomi aparatai. Tačiau Rusijos kariškiai nebuvo ir nėra patenkinti šios sistemos galimybėmis, todėl 2011 m. rudenį dabartinis oro-kosmoso gynybos vadas gen. O. Ostapenko pareiškė, kad bus stengiamasi sukurti naują sistemą. Tiesa, visiškai neaišku nei kokia ši sistema bus, nei kaip sekasi ją kurti¹⁹. Taigi, reikalai su kosminiu išankstinio perspėjimo elementu šiandien nėra tokie geri, kaip norėtųsi.

Šiek ties geresnė situacija su antžemiais išankstinio perspėjimo radarais. Pastaruoju metu imtasi juos atnaujinti. Senieji radarai keičiami naujais „Voronež“ tipo radarais, kurie bus statomi daugelyje vietų. Darbai vykdomi intensyviai nes tik bendros radarų sistemos palei Rusijos sienas sukūrimas leis užsitikrinti galimybę fiksuoti iš bet kur paleistas balistines raketas. Dauguma „Voronež“ radarų yra pritaikyti dirbti metrinių bangų diapazone, tačiau dalis jų gali dirbti ir decimetrinių bangų diapazonu („Voronež DM“ tipo radarai). Tokie radarai, Rusijos nuomone, galėtų tapti jos siūlomos bendros priešraketinės Europos gynybos sistemos dalimi.

Neaišku, kokia yra planuojama rusiškos PRG sistemos valdymo (vadovavimo, kontrolės ir ryšių) sistema. Šiuo metu nėra jokių duomenų (ar įrodymų), kad Rusija turėtų ar bent planuotų turėti kažką panašaus į NATO ar JAV BMC3, t. y., kad visi į PRG sistemą įtraukti elementai galėtų laisvai keistis duomenimis ar net būti valdomi. Panašu, kad rusiškos PRG sistemos C2 yra organizuota hierarchiniu atskirų elementų įtraukimo į tinklo, vedančio į centrinį valdymo punktą, principu. Dar daugiau, šiandien net ne visos PRG ginklų (o galbūt ir ne tik ginklų sistemos) yra įtrauktos į šį tinklą. Pavyzdžiui,

¹⁹ „В России создаются новые спутники для системы предупреждения о ракетных пусках“
 Минобороны, ИНТЕРФАКС-АВН, 19 Апреля 2012.

žinomiausios S-400 sistemos, kurias dislokavo Kaliningrade, nėra įtrauktos į šį tinklą ir Oro-Kosmoso gynybos štabo duomenimis tik tolimoje ateityje bus į ją įtrauktos²⁰. Be to, jos pavaldžios Baltijos laivynui, taigi skirtos Kaliningrado gynybai. Tai tik patvirtina faktą, kad dabar vykdomos Rusijos ginkluotųjų pajėgų reformos kontekste, naujų strateginių vadovybių sukūrimas ir jų atsakomybės ir funkcijų pasiskirstymo neaiškumas PRG sistemos valdymą padaro dar labiau komplikuoatą²¹. Bent kiek panašios į JAV BMC3 sistemos sukūrimui trukdo ir kompiuterinių technologijų, programų ir duomenų perdavimo algoritmų nebuvimas²². Dėl šių priežasčių Rusijos PRG sistemos valdymas organizuojamas kitaip nei JAV ar NATO (žr. 5 pav.)

5 pav. Rusijos priešraketinės gynybos sistemos organizavimas

Įvertinus visa tai tenka konstatuoti, kad šiandien Rusijos PRG sistema kaip sistema praktiškai dar neegzistuoja. Ji tik kuriama. Nėra net bendros PRG koncepcijos. Vieni šią sistemą įsivaizduoja būsiančią analogišką JAV ar NATO PRG sistemai. Kiti mano, kad turėtų būti ne sistema, o tiesiog skirtingų priemonių, leidžiančių pašalinti balistinių raketų grėsmę, visuma, kurioje būtų panaudojamos ne tik konkrečios PRG ginklų sistemos, bet ir kitos karinės (konvencinės ir branduolinės) pajėgos. Oficialiai šiandien kuriamai Ru-

²⁰ И. Сафронов, „Последний осколок советской системы“, „Коммерсантъ“, 31 Мая 2012.

²¹ В. Рыжников, А. Дрешин, „Единство и комплексность ВКО – объективное требование современной войны“, „Воздушно-космическая оборона“, 2012.

²² Б. Чельнов, С. Волков, „Сетевые войны XXI века“, „Воздушно-космическая оборона“, 2012.

sijos PRG sistemai vadovaus 2011 gruodžio 1 d. sukurta jungtinė strateginė oro-kosmoso gynybos vadovybė, kuriai pavaldžios išankstinio įspėjimo apie balistinių raketų paleidimą sistemos – sausumos radarai, kosmoso palydovai ir naujos sukurtos oro-kosmoso gynybos brigados, apginkluotos dabar turimomis PRG ginklų sistemomis.

2. Priešraketinės gynybos, kaip argumento pateisinti veiksmus gynybos politikoje, vaidmuo

Tenka pastebėti, kad pastaraisiais metais susiklostė situacija, kai priešraketinė gynyba ėmė vaidinti žymiai didesnę nei gynybinės sistemos vaidmenį. Vis dažniau ji tampa politiniu kariniu argumentu diskutuojant ne pačios balistinių raketų keliamos grėsmės ar gynybos nuo jų klausimais, bet kalbant žymiai platesnėmis, kartais iš pirmo žvilgsnio visiškai su priešraketine gynyba tiesiogiai nesusijusiomis temomis. Priešraketinės gynybos klausimas iš karinio techninio lygmens pamažu ir vis dažniau yra perkeliamas į bendruosius gynybos organizavimo, gynybos politikos įgyvendinimo, tarptautinių santykių saugumo ir gynybos politikoje formavimo ir pan. lygmenis. Juose priešraketinė gynyba gali būti vertinama kaip vienos ar kitos ginklo sistemos pakaitalas arba naudojamas kaip propagandinis argumentas. Pavyzdžiui, svarstymai kaip priešraketinė gynyba gali pakeisti branduolinius ginklus, priešraketinės gynybos arba pavertimas „atpirkimo ožiu“, kai ji tampa pretekstu bet kokiems veiksams pateisinti. Šiuo atveju, ką šalis bedarytų, ji tai įvardija kaip asimetrišką atsaką priešraketinei gynybai.

2.1. Priešraketinės gynybos sistema vietoj branduolinio ginklo

Branduolinis ginklas, kaip stipriausia atgrasymo priemonė, sėkmingai išlaikė ilgesnį nei pusės šimtmečio išbandymą. Šiandien pagrindinės jo gabenimo priemonės yra balistinės raketos. Visuotinio susinaikinimo baimė darė ir toliau daro ypač smarkų poveikį oponento visuomenei. Tačiau gyvenimas nestovi vietoje, dėl naujų technologijų atsirado visiškai naujos tokios poveikio visuomenei priemonės, kaip globalus ir tikslinis informacijos perdavimas, skleidimas ar apribojimas, nuotolinis, tiesioginis ir tikslus fizinis poveikis konkrečiai infrastruktūrai ar sistemoms ir t. t. Atskirais atvejais jos gali potencialiai pakeisti masiniu susinaikinimu pagrįstą atgrasymą. Viena iš tokių priemonių, bent jau teoriškai, gali būti priešraketinė gynyba. Pastaroji, idealiu atveju, su-

naikindama absoliučiai visas oponento branduolinių ginklų gabenančias raketas, diskredituotų branduolinių ginklų, kaip atgrasymo priemonę, ir paskatintų jį ieškoti kitų atgrasymo priemonių, pvz., kurti savo priešraketinės gynybos pajėgumus. Teoriškai, dar kartą pabrėžiu, teoriškai, visoms pusėms turint PRG sistemas, užtikrinančias visišką nešančio branduolinių užtaisų ginklo sunaikinimą, branduolinis ginklas prarastų savo strateginio atgrasymo vaidmenį.

Branduolinio nusiginklavimo, branduolinių ginklų perdislokavimo ir panašių iniciatyvų ir alternatyvų paieška ypač suaktyvėjo 2009–2010 m., kai JAV ir Rusijai teko derėtis dėl naujos START pasirašymo. Šalims beieškant galimų sąlyčio taškų ir JAV prezidento Obamos paskelbtos naujos branduolinės politikos, orientuotos į branduolinių ginklų mažinimą ir galimą eliminavimą tolimoje ateityje, kontekste priešraketinė gynyba tapo viena iš tų sričių, kurios galėjo vienaip ar kitaip paveikti šalių pozicijas ir elgesį. Jos, kaip galimos alternatyvos branduoliniams ginklams, vaidmuo atitiko ir kitų institucijų ar organizacijų interesus. Antibranduoliniams žaliųjų, pacifistiniams, prieš JAV buvimą Europoje nusiteikusiems ir kitiems judėjimams, organizacijoms, politinėms partijoms ir jėgoms, vienaip ar kitaip pritariančioms šioms idėjoms, tai tapo viena iš diskusijų temų. Pasirenkant priešraketinę gynybą alternatyva branduoliniams ginklams ar atgrasymui, argumentai buvo labai paprasti. Be to, kiekviena pusė pasirinkdavo tuos, kurie labiausiai atitiko jos siekius. Apatarsime keletą jų.

Pirmiausia pagrindinėmis branduolinio ginklo nešėjomis ir toliau išlieka balistinės raketos. Todėl priešraketinė gynyba, kaip sistema, nukreipta prieš balistines raketas, turės tiesioginės įtakos branduoliniam atgrasymui. Šio argumento šalininkai, daugiausia Rusija, mano, kad priešraketinės gynybos sistemos kūrimas privalo būti susietas su branduolinių ginklų klausimu. Jos nuomone, sutartimis apibrėžus branduolinių ginklų skaičių, sąlyginį pranašumą įgaus ta šalis, kuri turės efektyvesnę priešraketinę gynybą. Kaip jau žinoma, Rusija šioje srityje smarkiai atsilieka, todėl vienu iš svarbiausių reikalavimų derantis dėl START ji matė PRG klausimo įtraukimą į sutartį. Ir vėliau, jau po START pasirašymo, Rusija ypač akcentuoja teisinių įsipareigojimų, kad PRG sistema nebus nukreipta prieš ją, pasirašymą, nors puikiai supranta, kad tai neįmanoma. Pirmiausia, Rusija puikiai supranta, kad JAV ir NATO PRG sistema fiziškai nepajėgi sunaikinti Rusijos tarpžemyninių balistinių raketų. Tai visiškai neseniai pripažino buvęs Rusijos strateginės raketų kariuomenės štabo viršininkas generolas pulkininkas, viename iš Rusijos leidinių, argumentuotai įrodydamas, kad JAV ir NATO PRG negali paveikti Rusijos strateginio po-

tencialo²³. Antra, tokio įsipareigojimo pasirašymas būtų politiškai neteisingas ir vertintinas, kaip grįžimas į šaltojo karo laikus, kai TSRS (dabartinė Rusija) buvo įvardijama grėsme, o NATO šalių karinės pajėgos buvo planuojamos atsižvelgiant į grėsmę. Tiek JAV, tiek NATO jau seniai atsisakė atsako į grėsmę planavimo (ang. *threat based planning*) principo ir perėjo prie planavimo pajėgumais (ang. *capability based planning*) principų. Taigi šį Rusijos žingsnį reikėtų vertinti visai ne pastangų išsaugoti strateginį atgrasymą šviesoje.

JAV iš esmės sutinka su argumentu, kad PRG sistema gali neutralizuoti dalį branduolinių pajėgų, taip pat ir Rusijos, tačiau situaciją mato kitaip. Ji mato priešraketinę gynybą kaip papildomą tolesnį pasitikėjimo tarp šalių stiprinimą ir tiesiogiai nesieja jos su branduoliniais ginklais. Tokią JAV poziciją, tikriausiai, nulėmė supratimas, kad sukurti aukščiau paminėtą, idealią ir visišką balistinių raketų sunaikinimą garantuojančią priešraketinės gynybos sistemą praktiškai neįmanoma dėl daugelio priežasčių. Viena iš jų yra kaina. Jau šiandien priešraketinei gynybai išleisti milijardai dolerių, o pati sistema tapo viena iš brangiausių kada nors sukurtų sistemų, tačiau nei šiandien, nei artimiausioje ateityje ji nebus pajėgi perimti kelių šimtų balistinių raketų, paleistų vienu metu, t. y. to, ką šiandien gali padaryti tik Rusija. Tačiau priešraketinė sistema yra veiksmingesnė nei kelios ar kelios dešimtys balistinių raketų, kurios gali turėti branduolines ar kovines galvutes ir būti naudojamos kaip masinio naikinimo ginklas ne tik branduoliniam atgrasymui, bet kaip branduolinio šantažo ar teroristinio akto įrankis. Kadangi nei Rusija, nei JAV neplanuoja tuo užsiimti, bendradarbiavimas priešraketinės gynybos srityje gali padėti stiprinti abipusį pasitikėjimą ir formuoti bendros elgesio su „branduoliniais šantažistais ar teroristais“ politikos nuostatas. Galbūt todėl JAV ir NATO vienu iš esminių siūlymų dėl bendradarbiavimo PRG srityje Rusijai buvo ir yra grėsmių vertinimas, apsikeitimas informacija.

Egzistuoja dar vienas argumentas, teigiantis, kad priešraketinė gynyba gali pakeisti branduolinius ginklus. Čia akcentuojamas kitas branduolinių ginklų vaidmuo. Branduoliniai ginklai vertinami ne kaip karinė atgrasymo priemonė, bet kaip politinė – simbolinė priemonė, kai patys ginklai ir visa su jais susieta veikla yra savotiški Aljanso vienybės „klijai“ ir transatlantinio ryšio tarp Europos ir JAV instrumentas. Tokius pasvarstymus galima išgirsti skirtinguose lygmenyse. Pavyzdžiui, tokie pasvarstymai skambėjo 2008 m. lapkričio 8 d. JAV Taikos instituto organizuotoje diskusijoje „Branduolinių ginklų ateitis ir priešraketinė gynyba NATO“, kurioje dalyvavo JAV departamento atstovė E.

²³ В. Есин, Е. Савостьянов “ЕвроПРО без мифов и политики“, „Независимое военное обозрение“, 13 Апреля 2012.

Taucher, Vokietijos ambasadorius W. Ichingeris ir kiti šios srities specialistai²⁴. Čia irgi aptarta priešraketinės gynybos sistemos, kaip savotiško simbolinio branduolinės naštos ir atsakomybės pasidalijimo tarp NATO narių instrumento ir transatlantinio ryšio įrodymovaidmuo.

2.2. Priešraketinės gynybos sistema, kaip pretekstas pateisinti ginklavimąsi

Dar vienas pavyzdys, kaip gynybinė sistema, atliekanti konkrečias karines užduotis, gali įgyti politinį vaidmenį, yra Rusijos elgesys. Kaip jau buvo minėta, Rusijos pasiekimai kuriant savo priešraketinės gynybos sistemą nėra tokie, kad leistų konkuruoti su JAV ir NATO. Nepaisant skambių pareiškimų apie struktūrinius pakeitimus Rusijos strateginės paskirties raketų, kosmoso, karinių oro pajėgų ir priešlėktuvinės gynybos sistemose, apie oro-kosmoso gynybos struktūros sukūrimą, ginklų sistemų perskirstymą, radarų ir kosminių palydovų atnaujinimo programas ir t. t., didelių rezultatų nepasiekta. Politikų ir karių pareiškimai apie proveržį kuriant priešraketinę gynybą dažnai vienas kitam prieštarauja, paneigia vienas kitą ar neatitinka anksčiau skelbtos informacijos. Štai, pavyzdžiui, 2012 m. vasario 13 d. Rusijos žinių agentūra INTERFAX išplatino Rusijos KOP vado generolo A Zelino pareiškimą, kad sistema S400 2012 m. gaus naują raketą, galinčią nuskrieti apie 400 km²⁵ ir taip sustiprins šalies priešraketinės gynybos pajėgumus. Nors raketos pavadinimas neminimas, tačiau panašu, kad kalbama apie 40N6 tipo raketą arba jos modernizuotą variantą. Verta paminėti, kad tokiais atstumais ši raketa gali veikti tik prieš orlaivius. Prieš balistines raketas ji veikia apie 60 km (modifikuota gal dvigubai didesniu) atstumu. Taigi net su šia raketa galima kalbėti tik apie konkretaus objekto priešraketinę gynybą. O ir pati raketa tikrai ne nauja. Apie ją kalbėta dar 1999 m., o 2003 m. MAKS parodoje žadėta, kad 2005 metais 40N6 bus įtraukta į ginkluotę. Vėliau terminai nukelti į 2007 ar net 2008 metus²⁶. Dabar jau kalbama ir apie 2012 metus. Ne ką geresni reikalai ir su S400 kompleksų įsigijimais. Dar 2007 m. kalbėta apie planus iki 2015 m.

²⁴ US Institute of Peace, round table on „Future of nuclear weapons and missile defence in NATO“, 8 NOV 2010. <http://www.usip.org/newsroom/multimedia/audio/the-future-nuclear-weapons-and-missile-defense-in-nato-security>

²⁵ Заявление генерал-полковника Александр Зелина, INTERFAX.RU Москва. 13 февраля 2012.

²⁶ “S300 system“, Global Security catalog“, <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/s-400.htm>

įsigyti apie 200 vienetų S400 sistemos paleidimo kompleksų²⁷. Šiandien sakoma, kad Rusija turi du pulkus, ginkluotus S400 sistemomis²⁸ (tai mažiau nei šimtas paleidimo kompleksų). Yra ir daugiau pavyzdžių, rodančių, kad Rusijai nesiseka sukurti vientisos priešraketinės gynybos sistemos. Negalėdama bent jau artimiausią dešimtmetį konkuruoti priešraketinės gynybos srityje, Rusija pasirinko tą patį praėjusio amžiaus šeštojo dešimtmečio kelią: tobulinti balistines raketas, didinti balistinių užtaisų skaičių vienoje raketoje, gerinti jų apsaugos nuo sunaikinimo priemones ir stiprinti perspėjimo apie balistinių raketų paleidimo galimybes. Panašu, kad šiandieninis Rusijos asimetriškas atsakas į JAV ir NATO priešraketinės gynybos sistemos kūrimą skambėtų taip: „Negalėdami artimiausiu metu sukurti pajėgios priešraketinės gynybos sistemos, mes atsisakome gynybos ir pereiname į puolimą. Mes paleisime visas savo raketas iš karto, kai tik užfiksuosime bent kiek didesnę paleidžiamų bet kokių raketų (taip pat ir priešraketinių raketų) kiekį“. Atsako esmė – sukurti situaciją, kad nei JAV, nei NATO negalėtų būti tikros, kaip Rusija interpretuos, pavyzdžiui, dešimties PRG priešraketinių raketų, paleistų perimti keleto Irano balistinių raketų, faktą. Rusijos perspėjimo sistema užfiksuos priešraketinių raketų paleidimą, o kaip jos bus interpretuotos, Rusija spręs pati. Taigi pasirinktas savotiškas šantažas. Tai pripažino ir Rusijos ministras pirmininkas V. Putinas, pareiškęs, kad kurti savo PRG yra brangu ir netikslinga, geriau imtis asimetriško atsako²⁹. Tą suprato ir dauguma kitų Europos šalių. Prancūzijos gynybos ministerijos Strategijos departamento direktorius M. Mirae'as Maskvos organizuotoje tarptautinėje konferencijoje priešraketinės gynybos tema pasakė: „Įsitikinęs, kad nieko neįžeisiu, jeigu pasakysiu, kad Rusija naudoja priešraketinės gynybos Europoje kūrimą tam, kad pateisintų masinę savo branduolinių puolamųjų ginklų modernizaciją“³⁰.

Tuo pat metu, Rusija, turbūt, nusprendė, kad priešraketinės gynybos temą galima panaudoti kaip pretekstą ne tik branduolinio arsenalo modernizacijai, bet ir kitiems ginkluotųjų pajėgų pertvarkymo, modernizavimo, perdislokavimo, parengimo ir t. t. veiksams pateisinti. Tai akivaizdžiai matyti atidžiau pastudijavus 2011 m. lapkričio m. 23 d. Rusijos prezidento pareiškimą

²⁷ „S300 system“, Global Security catalog“ <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/s-400.htm>

²⁸ „Минобороны разместит комплексы С-400 на границе в ЗВО“, «Российская газета» 13 Февраля 2012.

²⁹ „Модернизация ядерных сил и разработка высокоточного оружия станет асимметричным ответом РФ на американскую ПРО – Путин, Алабино (Московская область). 22 февраля.2012“, ИНТЕРФАКС-АВН

³⁰ А. Александров, Е. Орлова, „ПРО: диалог продолжается“, „Красная звезда“, 4 Мая 2012

apie Rusijos atsaką į JAV ir NATO PRG plėtrą³¹. Pirmieji trys pranešime išvardyti prezidento, kaip vyriausiojo Rusijos ginkluotųjų pajėgų vado, nurodymai skirti jau aukščiau aprašytam Rusijos pasirinktam atsakui į PRG. Pirma, tai nurodymas įtraukti naują perspėjimo radiolokacijos stotį – radarą Kaliningrade į bendrą perspėjimo sistemą, taigi iš esmės šią sistemą stiprinti ir padaryti pajėgią užfiksuoti bet kokius raketų paleidimus. Tiesa, paminėtas tik Kaliningradas, bet panašu, kad tai tik psichologiniam poveikiui sustiprinti. Tokios radiolokacijos stotys–radarai jau įrenginėjami ir artimiausiu metu bus įrengti ir kitur: prie Sankt Peterburgo, Orienburgo, Irkutsko ir už poliarinio rato³². Antra, sustiprinti strateginių objektų, t. y. balistinių raketų paleidimo šachtų ir valdymo punktų, apsaugą. Tai reiškia turėti galimybę paleisti savo raketas. Ir trečia, tobulinti balistines raketas, didinti užtaisų skaičių ir pan. Ketvirtasis ir penktasis Prezidento nurodymai iš esmės nedaug ką bendro turi su priešraketinės gynybos stiprinimu. Čia priešraketinė gynyba tik priedanga veiksams ir priemonėms, kurios atspinti pasikeitimus Rusijos gynybos politikoje ir galbūt potencialius jos ateities planus. Ketvirtasis punktas: „Ginkluotosioms pajėgoms nurodau parengti priemones, užtikrinančias, esant poreikiui, PRG sistemos informacinių ir valdymo pajėgumų sunaikinimą“³³. Įvardyti PRG sistemos informaciniai ir valdymo pajėgumai – tai mūsų jau aptartos JAV BMC3 ir NATO C2 sistemos ir radarai. „Parengti priemones“, kariškių supratimu, reiškia numatyti ką, kaip ir kas sunaikins, t. y. parengti planus ir numatyti pajėgas jiems įgyvendinti. O tokiomis pajėgomis gali būti ir karo aviacija, ir trumpo nuotolio raketos, ir specialių pajėgų kariai, ir slaptosios tarnybos, ir dar daug kas. Bet svarbiausia yra tai, kad JAV ir NATO PRG elementai yra NATO teritorijoje. Iš esmės Prezidentas atvirai nurodė savo kariškiams pradėti karinį planavimą prieš NATO jo teritorijoje. Tai karinės agresijos planai. Galbūt toks planavimas buvo vykdomas ir anksčiau, tačiau taip atvirai apie jį niekada nekalbėta. Ir tai jau ne priešraketinės gynybos reikalas, o bendros Rusijos užsienio politikos pokytis. Tą patvirtina ir paskutinis (penktasis) Prezidento pranešimo punktas – dislokuoti „Iskander“ raketas Kaliningrado regione. Sprendimas perginkluoti Rusijos raketų brigadas, iki šiol ginkluotas raketomis „Тоčka“, naujais „Iskanderiais“ buvo priimtas žymiai anksčiau, tik pradėjus vykdyti Rusijos karinę reformą. Pagal jos planus tokių brigadų, pa-

³¹ Заявление Д. Медведева в связи с ситуацией, которая сложилась вокруг системы ПРО стран НАТО в Европе, 24 Ноября 2011,

³² Заявление, командующий Войск Воздушно-космической обороны (ВКО) генерал-лейтенант Олег Остапенко, ИНТЕРФАКС-АВН, 13 Мая 2012.

³³ Заявление Д. Медведева в связи с ситуацией, которая сложилась вокруг системы ПРО стран НАТО в Европе, 24 Ноября 2011.

skirstytų po visą Rusiją, turi būti dešimt. Viena raketų brigada Kaliningrade buvo visada, todėl anksčiau ar vėliau ji vis tiek būtų buvusi perginkluota „Iskanderiais“ nepriklausomai nuo to, ar yra NATO PRG, ar ne. Tiesa, tada „Točkos“ pakeitimas „Iskanderiu“, kurio veikimo nuotolis žymiai didesnis, galėtų būti įvertintas kaip agresyvus Rusijos žingsnis, daromas be jokių pateisinamų priežasčių. Dabar PRG tiesiog tapo ta „priežastimi“, kuri bent jau Rusijos manymu, pateisins raketų brigadų perginklavimą. Ir ne tik „Iskanderiai“ čia gali būti pavyzdžiu. PRG tapo oficialiu ir labai patogiu pretekstu pateisinti bet kokią tikslaus nutaikymo ginkluotės vystymą. Pavyzdžiui, Rusijos KOP vadas generolas A. Zelin pareiškė, kad Rusijos KOP naikintuvai MIG-31M greitai gaus naujas „oras–oras“ raketas, kurios bus naudojamos priešraketinėje gynyboje. Be to, jau dabar KOP gauna naujas sparnuotąsias „oras–oras“, „oras–žemė“, „oras–laivas“ raketas, kurias galima naudoti įvairiems taikiniams (ir PRG objektams) naikinti. Tariamasis atsakas į PRG „grėsmę“ naudojamas pateisinti ir kitos ginkluotės modernizavimą. Atsaku į PRG rusų laikraštis „Izvestija“ įvardijo strateginių bombonešių Tu-22M3 modernizavimą³⁴. Rusijos Geopolitinių problemų akademijos viceprezidentas K. Sivkovas atsaku į PRG mato Rusijos laivyne vykdomo atominio povandeninio „Antei“ tipo laivo apginklavimą sparnuotomis raketomis „Kalibr“, galinčiomis atakuoti visus taikinius Europoje³⁵, o pats vyriausiasis ginkluotųjų pajėgų vadas prezidentas A. Mendevas atsaku į PRG įvardijo net galimą ginkluotės kontrolės mechanizmų ignoravimą.

Išvados. Kodėl negalima sukurti bendros Rusijos ir NATO priešraketinės gynybos sistemos?

Ir šiandien PRG tema išlieka viena iš aktualiausių temų tiek JAV ir Rusijos diskusijose, tiek Rusijos ir NATO dialoge. Rusija Aljansui ir toliau siūlo sukurti bendrą priešraketinės gynybos sistemą Europai ir deklaruoja esanti pasirengusi skirti savo priešraketinės gynybos sistemas jai. Tačiau įvertinus visą tai, kas paminėta anksčiau, galima vienareikšmiškai teigti, kad dabar egzistuoja daugybė priežasčių, dėl kurių tokios sistemos sukurti neįmanoma. Tokiomis priežastimis galima įvardyti politines abiejų pusių nuostatas viena kitos atžvilgiu, šalių technologinių pasiekimų skirtumus, PRG sistemos sukūrimo ir

³⁴ Д. Тельманов „Из Ту-22М3 сделают убийцу европейской ПРО“, „Ивестия“, 7 Февраля 2012,

³⁵ Д. Тельманов „Близнецов АПЛ «КУРСК» Превратят в убийцу ЕВРОПРО“, „Ивестия“, 23 Мая 2012.

panaudojimo, pasekmių likvidavimo koncepcijų ypatumus ir finansinius abiejų pusių pajėgumus.

Kalbant apie skirtingas abiejų pusių politines nuostatas pirmiausiai vertėtų paminėti dabar egzistuojantį skirtingą abiejų pusių supratimą apie viena kitą. Pasibaigus šaltajam karui, JAV ir NATO visuose savo dokumentuose, forumuose visuose lygmenyse nuolat akcentuoja, kad Rusija nėra nei priešas, nei oponentas ir gali tapti netgi strateginiu JAV ir Aljanso partneriu. Siūlydama bendradarbiauti PRG srityje JAV ir NATO neatmeta galimybės, kad šis bendradarbiavimas gali sustiprinti tarpusavio pasitikėjimą ir ateityje sudaryti sąlygas svarstyti galimus tolesnius atskirų sistemų integravimo variantus. Rusija priešingai, daugumoje savo strateginių dokumentų, tarp jų ir savo karinėje doktrinoje, įvardija Aljansą, o daugeliu atvejų ir JAV, vienais iš pagrindinių grėsmės Rusijai šaltinių. Kol tokia situacija išliks ir Rusija laikysis šių nuostatų, bus labai sunku patikėti jos geranoriškais teiginiais apie norus kurti bendrą gynybinę sistemą su tais, kurie įvardijami potencialia grėsme.

Kaip jau buvo minėta, technologijų lygis kūriant bendrą PRG sistemą yra labai svarbus. Nereikia pamiršti, kad šalys pasirinko skirtingas balistinių raketų naikavimo koncepcijas: tiesioginio pataikymo ir apytikslio nutaikymo. Dėl šio pasirinkimo JAV smarkiai pažengė plėtodama technologijas, skirtas tobulinti ne tik antiraketų technines charakteristikas, bet ir jų valdymo, taikinių užfiksavimo, atpažinimo, informacijos paskirstymo, perdavimo, apdorojimo ir kitas galimybes. Visi pasiekimai buvo greitai pritaikyti tobulinant esamas ir kuriant naujas PRG sistemas. Kitos šalys, o ypač Rusija, šioms technologijoms skyrė žymiai mažiau dėmesio, tad jų ginklai ir jutikliai akivaizdžiai atsilieka. Kuriant bendras sistemas su partneriais pažangių technologijų atidavimo klausimas gali būti vienaip ar kitaip išsprendžiamas. Rusijos atveju kurti bendrą sistemą, įtraukiant kitais principais veikiančias ir sąlyginai technologiškai atsilikusias jos sistemas, praktiškai reikštų vienašališką pažangiausių technologijų perleidimą jai, nieko už tai negaunant. O pačios Rusijos noras ir galimybės pereiti prie tiesioginį pataikymą užtikrinančių ginklo sistemų, jos pačios specialistų vertinimu, nei šiandien, nei artimoje ateityje nėra įgyvendinami.

Nereikia pamiršti ir koncepcinių PRG sistemų kūrimo ir panaudojimo principų skirtumų. JAV ir NATO jau turi sampratą, kaip jų PRG sistemos atrodys, kokia tvarka bus kuriamos ir kaip panaudojamos. Visa tai turi tiesioginės įtakos šių sistemų panaudojimo koncepcijoms. Rusijos supratimas, kokią PRG sistemą ji nori turėti dar nėra susiformavęs, taigi ir jos panaudojimo koncepcijos dar nėra sukurtos. O kai kurios temos tokios, kaip COI/COE Rusijoje, iš viso nėra svarstomos. Bendros PRG sistemos kūrimas reikštų arba poreikį JAV

ir NATO specialistams ir kariškiams kištis į Rusijos kariškių darbą arba būtinumą keisti jau suformuotą JAV ir NATO sampratą. Nei viena, nei kita praktiškai neįmanoma.

Ir pabaigai, nepaisant to, kad atskiros priešraketinės gynybos sistemos atsirado beveik tuo pat metu kaip ir balistinės raketos, net šiandien egzistuoja labai skirtingi požiūriai, kaip tos sistemos turi atrodyti, kam jos skirtos ir kokį vaidmenį jos vaidina visame ginklų sistemų kontekste. Todėl ir lėšos skiriamos joms sukurti palyginti su kitomis gynybinėmis sistemomis smarkiai skiriasi. Prieštankinėje ar priešlaivinėje gynyboje potencialūs taikiniai yra sąlyginai lėti, todėl atskiri jų elementai dažniausiai nėra sujungiami į visa apimančią sistemą ir jos išlieka daugiau ar mažiau vietinėmis gynybos priemonėmis. Be to, jas galima sukurti remiantis paprastesnėmis technologijomis, todėl jos pigesnės. Priešlėktuvinės gynybos sistemos, nukreiptos prieš žymiai greičiau judančius taikinius – orlaivius, todėl yra sudėtingesnės, įtrauktos į regionines sistemas ir žymiai brangesnės. Priešraketinės gynybos sistemos pažengė dar toliau nei priešlėktuvinės. Jos remiasi pačiomis naujausiomis technologijomis ir yra labai brangios. Šios sistemos kūrimui ir plėtojimui, vien nuo 2008 iki 2011 m. JAV jau išleido apie 40 mlrd. USD (daugiau kaip 1,1 trln. Rusijos rublių) ir toliau planuoja gauti dešimčių milijardų dolerių kasmetį finansavimą. Nepaisant to, kad Rusija planuoja ateinančių dešimtmetį skirti virš 20 trilijonų rublių perginklavimui, panašu, kad ji tiesiog negalės skirti pakankamai lėšų PRG sistemoms išplėtoti taip, kad jos taptų lygiavertėmis bendroje PRG sistemoje.

Trakai, 2012 m. rugsėjis